

دَعْلَم اُصُولِ حَدِيثِ اَهْم اُصُولِ وَضَوَابِطِ پِه شَعْرُونُو كِنْبِي

تيسير الاصول

(منظوم)

Ketabton.com

تصنيف

مولانا احمد علي مرداني

بيروتی رونی خورہ بانہہ مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دَ حَدِیْثُو دَاھمُ اُصُوْلُو بِيَانِ پِه شَعْرُو نُو كُنْبِي

گلدسته دُأصولِ حديث

پښتو منظوم

تصنيف

مولانا احمد علي مرداني

فاضل جامعة العلوم الاسلاميه

علامه محمد يوسف بنوري تالان كراچي

ناشر: اسلامي ادبي ٽولنه مردان

اشاعت اول: دسمبر 2011ء اشاعت دوم: دسمبر 2023ء

تقریظ

له طرفه د استاد العلماء والشعراء حضرت مولانا

محمد ابراهيم فاني (نور الله مرقدہ)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده والسلام على من لا نبي بعده . اما بعد ! چي ڄنگه د قرآن کریم د تفسیر د پاره دا خبره ضروري ده . چي مفسر به د علم اصول تفسیر نه خبر وي . چي هغي ته علوم القرآن وئيلے شی . چي بغیر د دغي علم د زده کرے نه د قرآن کریم تفسیر کول صحیح نه هی . دغه شان د احادیثو د رسول الله ﷺ د پاره هم علماء کرامو څه اصول ، ضوابط او قواعد وضع کړي هی . چي د هغي د زده کرے او د پیرندگلو نه بغیر د علم حدیث تعلیم او تعلم گران دے . دغه علم ته علم اصول حدیث یا علم مصطلح الحدیث وئيلے شی . په دې موضوع ډیر کتابونه په مختلفو ژبو کښي راغلي هی او دغه سلسله لاجاری ده . محترم مولانا احمد علی مرداني صیب د طالب علمانو د اسانتیا د پاره د دغه علم خلاصه د اشعارو په شکل کښي مرتب کړے ده . او په ډیر خونديرو انداز ئي هغه تمامي اهمي ضابطے او قاعدے وړاندی کړي هی . امید دے چي شائقین د دغه فن به ترینه ډیره فائده حاصله کړي .

محمد ابراهيم فاني

خادم العلم والطلبه بجامعة دارالعلوم حقانيه اكوره ختيك

۵ محرم الحرام ۱۴۲۳ هـ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د کتاب متعلق یو خو خبرے

د قرآن کریم نه پس په شریعت مطهره کښې مرتبه در رسول الله ﷺ د احادیثو ده . د دغې د زده کړې د پاره مُحَدِّثینو خه اُصول وضع کړی دی چې ورته د احادیثو اُصول (یعنی اُصول حدیث یا علم مصطلح الحدیث) ویلے شی . په علم حدیث کښې مهارت پیدا کولو د پاره د دغې اُصولو زده کړه انتهائی ضروری ده . بلکه په احادیثو کښې مهارت او کمال حاصلولو د پاره دا اُصول د بُنیاد حیثیت لری . ما په دې مختصره رساله کښې په منظوم شکل کښې د احادیثو خه اُصول راجمع کړی دی . د الله کریم د ذات نه اُمید ساتم چې انشاء الله د مُبتدینو د احادیثو د پاره یسر مفید وی . په آخر کښې د الله تعالی نه دُعا گویم چې دا رساله د اُمت مسلمه د پاره د نفع ذریعه او گرځوی . او زما لوزما د موریلار ، اُستادانو ، ملگرو د پاره ئې په آخر کښې د نجات سبب او ذریعه او گرځوی .

احمد علی مردانی

خوره بانډه یونیورسټی روډ مردان

0312-9818511/0321-9818511

دسمبر 2011ء

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

صفحہ	عنوان	شعیر
6	تمہید	1
8	د علم اصول حدیث تعریف	2
8	موضوع	3
8	غرض و غایت	4
8	د حدیث تعریف	5
9	د حدیث و قسمونہ	6
9	حدیث متواتر	7
9	خبر واحد	8
10	حدیث مشہور	9
10	حدیث عزیز، غریب	10
10	حدیث مرفوع	11
10	مقطوع، موقوف	12
11	صحیح لذاتہ	13
12	حسن لذاتہ	14
12	غریب	15
12	صحیح لغيرہ	16
12	حسن لغيرہ	17
13	موضوع، شاذ	18
13	متروک، محفوظ	19
14	منکر، معروف	20
14	مُعلل، مضطرب	21
15	مَقْلُوب، مُصَحَّف	22

15	مُرج	23
16	مُتصل ، مُسند	24
16	منقطع ، معلق	25
17	مُعَضَّل ، مُرْسَل	26
17	مُدلس	27
17	مُعْتَمَد ، مُسَلَّل	28
18	د جامع تعریف	29
19	سنن ، مسند	30
20	معجم ، جزء	31
21	مفرد ، غریب ، مستخرج	32
22	مستدرک	33
22	مقبول غیر مقبول اخبار	34
26	د صحاح ستہ بیان	35
26	د صحاح ستہ مراتب	36
27	مذاهب	37
28	تقسیم د جرح و تعدیل	38
28	د قبولیت اسباب	39
28	او عدم قبولیت اسباب	40
29	د قبولیت د پارہ شرطونہ	41
30	متعننت محدثین	42
30	متشدد محدثین	43
31	متعصب محدثین	44
31	د تعارض صورتونہ	45
32	خاتمہ	46

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على
رسوله محمد وآله واصحابه اجمعين . اما بعد !
وما اتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا .

تہید

ابتدا شروع کروں گا کہ نام
ہر چیز کے ساتھ ہی وہ ذات ہے معلوم
ناخبر نہ ہے، خبر ہے یہ تو حال
بہت خبر ہے یہ ماضی اور استقبال
دنیا دہرت عرف ہے مستحق
یہ ہر خواہ ہر تعریف ہے مستحق
رالیہ ہے ئی دنیا ہے انبیاء ہی
بعضی بعضی نہ گرجوئے رب اعلیٰ ہی
سلسلہ داشوروشوے دادم نہ
تپوس اوکرہ یہ دنیا ہر محترم نہ
انتہائی ہے احمد او محمد ﷺ
نور زنا ہے ہی دنیا دنیک او بدہ
مقتدا دصالحانو محمد ﷺ
رہنما دعا لمانو محمد ﷺ
تول وجود د محمد زنا زنا دہ
کہ عمل د محمد ﷺ کہ وینا دہ

ہغہ ذات بانڈی درود زما سلام شہ
 دا سلام پہ ہغہ ذات بانڈی مُدام شہ
 مقتدا ز مونہ دیو لو صحابہ دی
 دوی روان دم صطفیٰ ﷺ پہ لار کوخہ دی
 ہریو ستورے د جہان رنارنار دے
 ہریو ستورے د آسمان رنارنار دے
 قدردان یمہ تل آل دم محمد ﷺ
 ورسرہ دے ہر جمال دم محمد ﷺ
 ہریو نور د دوی سرہ د شریعت دے
 ہریو دوی نہ حق آفتاب د ہدایت دے
 رنارگانے دل تہ کنبی پہ ہر قدم دی
 دوی شاہان تہول د عرب او د عجم دی
 خوک چہی دوی پسے روان دی نو کامیاب دی
 لکہ نور سرہ ملگری د آفتاب دی
 ہریو قول د پیغمبر ﷺ دل تہ کنبی شتہ دے
 نور رنارنار د ہریو در دل تہ کنبی شتہ دے
 ہغہ خلق چہی پہ دوی پسے روان دی
 احمد وائی پہ ہر خائے کنبی قدردان دی
 کہ اقوال دم محمد ﷺ دی نو حدیث دے
 کہ احوال دم محمد ﷺ دی نو حدیث دے

د علم اُصولِ حدیث تعریف

د اُصولِ حدیث دغہ دے جمال
 خیریدل دی د حدیث و پو پہ تہول حال
 خومرہ دلتہ چہی اخبار د محمد ﷺ دی
 خیریدل پہ ہر گفتار د محمد ﷺ دی
 داد علم اُصولِ حدیث تعریف دے
 بہترین پہ کنبی د ہر یوشعر ردیف دے

د علم اُصولِ حدیث موضوع

پہ حدیث ئی انتہادہ ہم شروع دہ
 داد علم اُصولِ حدیث موضوع دہ
 دا حدیث دے پہ اثر باندی یادیری
 لکہ خنگ چہی پہ خبر باندی یادیری

د علم اُصولِ حدیث غرض و غایت

ہر مقبول راتہ واضحہ پہ دنیا کری
 حق حدیث د محمد ﷺ چہی راجدا کری
 داد علم اُصولِ حدیث مقصد دے
 دغہ کار ددغی علم دلتہ حد دے

د حدیث تعریف

ہر گفتار د محمد یا ہر یو کار
 خاموشی د محمد خیر الابرار ﷺ

ورتته وائسی د حدیث سره خبر
 کله کله ورتته وائسی هم اثر
 چي اقوال د صحابهؓ، او تابعین وی
 یا کارونه، خاموشی ئی په یقین وی
 په اثر باندې یاد پری در په در
 کله کله ورتته وائسی هم خبر
 د حدیثونو قسمونه

په دوه (2) قسمه هر حدیث د محمد ﷺ دے
 دایاد شومے د دنیا په هر سرحد دے
 یاد دے یو (1) متواتر په هر کتاب کښي
 بل خبر واحد هیرنه کرے په یو باب کښي
 دغې دوه (2) قسمه کښي بند دے هر حدیث
 عالیشانه قدر مند دے هر حدیث
 د متواتر حدیث تعریف

په تعداد سره ډیر زیات کة نقلان وی
 دا هر وخت کښي د دنیا په هر دوران وی
 چي ئی جمع په دروغو وی ښه گرانه
 دا حدیث متواتر دې مسلمانانہ!
 د خبر واحد تعریف

کة تعداد د نقلانو چرته کم وی

دا خیرِ واحد لیکنے بہ قلم وی

د خیرِ واحد اولنی تقسیم

پہ درے قسمہ ہر حدیث د پیغمبر ﷺ دے

یو (1) مشہور دے بل (2) عزیز (3) غریب خیر دے

در اویان و د تعداد کئے اعتبار وی

دا تقسیم بہ ترینہ جور دلتہ پہ دار وی

تعریف د حدیث مشہور، عزیز، غریب

چہی د درو نہ زیات راویان وی د خیر

ورتہ وائی مشہور ہر یو بشر

پہ تعداد سرہ کئے دوہ چرتہ راویان وی

نوم عزیز بہ د حدیث دلتہ بیان وی

کئے ناقل وی د حدیث و یو بشر

پہ غریب سرہ یاد شوے دا خیر

د خیرِ واحد دویم تقسیم

ہر خیر د مُنتہیٰ پہ اعتبار

دری قسمونہ لری ہر خائے پہ ہر دار

یو (1) مرفوع دے بل (2) موقوف د دے جہان

دریم (3) مقطوع دے ہر طرف تہ بنئے عیان

د حدیث مرفوع، موقوف، مقطوع تعریف

پہ مرفوع کسبی وی گفتار د محمد ﷺ

خاموشی او خٔه وی کار دمحمد ﷺ
 په موقوف کنی وی بیان د صحابی
 خاموشی کار دغه شان د صحابی
 په مقطوع کنی وی وینا د تابعی
 خاموشی فعل ادا د تابعی

د خیر واحد دریم تقسیم

اعتبار چي د صفاتو وی خیر کنی
 شپاړس (16) قسمه دی راغلی په هر در کنی
 تل (1) صحیح د ذات سره کره، بل (2) حسن
 (3)، (4) د دوی سره شریک کره په بدن
 هر (5) موضوع، (6) متروک سره کره، هم (7) منکر
 شاذ سره هر محفوظ په هر یو در
 د (10) مقلوب سره (11) مدرج یو ځایه تحریر کره
 مُصَحَّف او (13) مُعَلَّل له جوړ تصویر کره
 (14) مضطرب پسے (15) معروف دلته شامل کره
 هر (16) ضعیف لره پیدا دلته عادل کره
 دغه شپاړس دی قسمونه د خیر
 هر طالب داراتلے شی په نظر
 د حدیث صحیح لذاته تعریف

(1) چي راویان ئی د جهان وی عادلان

حافظه ئی وی کامله د جهان
متصل ورسره هم راشی سند
معلل او شاذ نه بیچ کری چي خیل قد
دا صحیح لذات به دے د جهان
داسی وائی د حدیث و عالمان
د حدیث حسن لذاتہ تعریف

حافظه کة چرتہ کمه دانسان وی
نور شرطونه د صحیح پکشی عیان وی
ورتہ وائی هر بشر حَسَنُ په ذات
ورتہ وائی په هر در حَسَنُ په ذات
حدیث ضعیف

کة شرطونه د صحیح نه شی تمام
د حسن نه لاندلے راشی په مقام
په ضعیف سره یادی پری دا خبر
کله گورمے احادیث چي په نظر
صحیح لغیره

د حسن لذات به چي پیر اسناد وی
په صحیح لغیره سره به یادی وی
حسن لغیره

د ضعیف خبر چي پیر شی سندونه

د حسن لغیره راخی وختونہ

موضوع

چہی راوی ئہی د دروغ لری اثر
د هر چا ورتہ دنیا کبہی وی نظر
علماء وی پہ دروغ باندم نیولے
پہ حدیث کبہی دروغ وائی غلے غلے
دا حدیث دے پہ موضوع سرہ یاد شوے
پہ دہی نوم سرہ دا کوردے آباد شوے

شاذ

چہی ثقہ دزیات ثقہ مخالف کپری
شاذ بہ خان سرہ دنیا کبہی روایت کپری

متروک

کہ راوی دلته کبہی یاد پہ دروغ ژن وی
پہ متروک سرہ بہ یاد پہ هر وطن وی
مخالف وی دُأصولو چہی د دین
روایت لہ قواعد شتہ بہترین
ور سرہ ساتی چہی دلته خوک عناد
پہ متروک سرہ بہ هر خائے کبہی وی یاد

محفوظ

چہی دشاذ مقابلہ کبہی روایت شی

په محفوظ سره به یاد په حقیقت شی
مُنکر

چي ضعیف دثقه کړی مخالفت
په مُنکر سره یاد کړی روایت
معروف

چي منکر ته مقابل شی په دنیا کښي
په معروف باندې به یاد شی په وینا کښي
مُعَلل

په خبر کښي کۀ راغله څه علت وی
نقصان ده هغه حدیث له په صحت وی
مُعَلل سره یاد کړی کور په کور
ور سره شته د حدیث قسمونه نور
مُضطرب

کۀ په متن او سند کښي اختلاف وی
گران په تاباندې د دغې در انصاف وی
دلته شک وی هر طرف ته په نظر
ښکاره نه وی حقیقت دلته په در
نه ترجیح په کښي ممکن وی نه تطبیق
گرانه! دلته کښي دوستی ده در فیق
ورتنه وائی مضطرب د دې جهان

دغه پيژني دنيا کني عالمان مَقْلُوب

کة تقدیم راشی په متن او سند کني
تل مقلوب سره ياديري په خپل حد کني
يا په هيره د راوی نه خة بدل شی
په مقلوب سره به ياد په هر محل شی
مُصَحَّف

تلفظ سره غلط چي په جهان شی
مصحف به ترينه جوړ په هر مکان شی
دا غلطی به د ساکن يا د حرکت وی
ورسره چي بدل شوی حقیقت وی
نور باقی په خپل صورت به په جهان وی
مصحف به ترينه جوړ په هر مکان وی
مُدْرَج

کة راوی چرته د خان نه خة بیان کړی
جوړ حدیث به ترې مدرج د دي جهان کړی
د خبر واحد خلورم تقسیم

ووه قسمونه د خبردی هغه وخت
چي راوی نه د جهان پاتے شی تخت
ذکر نه شی چي راوی په خپل مقام

تذکرہ چہی دسند نہ شی تمام
 دا قسمونہ لاندینی ترینہ جو پری
 ناخبرہ سرے ہر خائے کنبی کر پری
 متصل پسے مُسند دے بیامُرسَل
 منقطع، معلق شتہ دے ہم معضل
 مُدلس ورپسے ووم دے پہ کتاب کنبی
 دا قسمونہ د خبر دی پہ دی باب کنبی
 مُتَّصل

کہ راغلی دسند پورہ راویان وی
 مُتَّصل سرہ بہ یاد پہ تول جہان وی
 مسند

کہ سند وی رسید لے پاک رسول ﷺ تہ
 دا مُسند دے خیال کوہ سند مقبول تہ
 منقطع

چہی سند کنبی انقطاع راشی دنیا کنبی
 منقطع سرہ یاد پری پہ وینا کنبی
 مُعَلَّق

پہ شور و کنبی راوی یا راویان نہ وی
 معلق کہ نوم ئی نہ وی نو بہ خہ وی

★★★★★★

مُعْضَل

کٔ د مینغ نہ یو راوی پہ جہان نٔ وی
معضل دے دغہ شان کٔ راویان نٔ وی

مُرْسَل

پہ آخر چي د خیر راوی نٔ بیکاری
دے مُرسل کٔ پہ نظر راوی نٔ بیکاری

مُدَلْس

هر کله چي راوی پٔ نوم د اُستاد کٔری
مُدلس دے چي خوک دلتہ د افساد کٔری

د خبر واحد پنخم تقسیم

د صیغہ و پہ اعتبار سرہ خبر
دوہ قسمونو کٔبی بندیری پہ هر در
پہ دنیا کٔبی یو یادیری مُعْنَعُنْ
مسلسل سرہ بل یاد دے پہ بدن
پہ حدیث کٔبی چي عُنْ عُنْ د دې جہان وی
مُعْنَعُنْ سرہ بہ یاد پہ هر مکان وی
چي صیغے وی دادا پہ کٔبی یوشان
مُسلسل ورتہ تہول وائی عالمان
یا حالات وی در او یان و پہ یورنگ
یا صفات کٔ لری یوشان خنگ پہ خنگ

ورتته وائى مسلسل هر يو بشر
 كله راشى په دنيا چي دا خير
 د حديثو د كتابونو اولني تقسيم

احاديث د محمد ﷺ په ترتيب دى
 حافظان دا احاديثو خوش نصيب دى
 مسئلے چي احاديث کښي په ترتيب وى
 نهه قسمه به هر چاته په نصيب وى
 کتابونو نه چي د علم د چينو دى
 نهه قسمه په ترتيب د مسئلو دى
 که ترتيب د مسئلو ياد تدوين دے
 نهه قسمه کښي تقسيم دلته حسين دے
 يو (1) جامع دے بل (2) سنن سره (3) مسند دے
 د (4) معجم سره ملگر دے (5) جزء (6) مفرد دے
 (7) مستدرک او (8) مستخرج سره (9) غريب شته
 کتابونه د حديث په دي ترتيب شته

جامع

(1) چي تفسير او عقائد سره احکام شى
 مناقب، سير، فتن په کښي تمام شى
 علامات او قيامت چي تذکره وى
 ورسره هر يو اوچته مسئله وى

پہ جامع سرہ یادیری دا کتاب
 لکہ نمر پہ شان خلیری دا کتاب
 علامات د بخاری دی پہ کتاب کنبی
 ترمذی دے لوئے کتاب پہ دغی باب کنبی

سنن

پہ کتاب کنبی چہ وی جمع تبول احکام
 پہ ترتیب سرہ د فقہے وی تمام
 نوم سنن سرہ یادیری کور پہ کور
 نسائی مثال لری پہ ہریولور
 بل مثال ئی د سنن ابو داؤد دے
 مونر سرہ ابن ماجہ کتاب موجود دے

مسند

چہ ترتیب د مرتبے وی بنائستہ کرے
 کلک نیولے پہ دنیاوی دة دا پرے
 تَقْدُومِ يَاتِ الْاٰخِرِ بِهٖ د اسلام وی
 بنہ ترتیب سرہ د ہر چا خپل مقام وی
 یاد الیک وی د حرفونو پہ ترتیب
 ہر لیکوال دا حدیث دے خوش نصیب
 ورتہ وائی کتابونو کنبی مسند
 کتابونو کنبی مشہور دے دا احمد

بل کتاب د دارمی په لوئے مقام دے
هریو حرف ئی رهنما د خاص او عام دے

معجم

په ترتیب د اُستازانو او احادیث
نقل کړی عالمانو او احادیث
داسې لیک شته په عرب او په عجم کښې
په معجم سره یادېږي په عالم کښې
طبرانی لیکلے مونږ لره معجم دے
هریو حرف ئی قیمتې دے محترم دے

جزء

یو موضوع وی یو عنوان چې په کتاب کښې
احادیث چې کړی راجمع په دې باب کښې
یو عنوان وی د جهان یو مسئله وی
نۀ وی نۀ وی ، بس بیان یو مسئله وی
جزء سره دغه کتاب دلته یادېږي
په دې نوم په هر یو باب دلته یادېږي
بخاری دوه کتابونه دی لیکلے
هر کتاب د دغې باب بناسته ښکلے
په یو جزء کښې مسئله دی د قراءت
د مولی دغه کتاب دے لوئے نعمت

مفرد

کے راجممع روایات وی دیو ذات
دا مفرد دے د دنیا پہ تبول حالات

غریب

احادیث کہ تبول اخبار متفرد وی
دیو شیخ کہ هر گفتار متفرد وی
پہ نامہ باندي غریب دغه کتاب دے
خوند مزے سره جدا دے لاجواب دے

مستخرج

مستخرج کبھی باقی پاتے هر سند وی
بنہ پوره کامل دنیا کبھی پہ خیل قد وی
یو حدیث چي ذکر کرے بل کتاب وی
یو سند ورسره صرف پہ خیل باب وی
نورئی نة وی سندونه هغه دار کبھی
مستخرج سره وی تبول دغه گفتار کبھی
هر سند دا احادیث و دے بنیاد
لازمی گنر لے دلتہ هر اُستاد
دأبوعوانه شته یو مُسْتَخْرَج
اے زما جانانہ! شته یو مسخرج

★★★★★★

مستدرک

مُستدرک کُنبی وی موجود هغه بیان
 چي په شرط د بیل کتاب وی د جهان
 ذکر شوے هر یو پاتے حق خیر
 چي په شرط د بیل کتاب وی معتبر
 دا اخبار به مستدرک کُنبی په جهان وی
 دا گفتار به مستدرک کُنبی عالیشان وی
 د حاکم مستدرک یاد په هر طرف دے
 احادیثو کُنبی بنیاد په هر طرف دے
 د حدیثو د کتابونو دویم تقسیم

په پنځه قسمه کُنبی بند دی ټول اخبار
 د مقبول سره چي غیر شی په یو لار
 اول قسم

جمع شوی چي اخبار په کُنبی صحیح وی
 د ناقل هر یو گفتار په کُنبی صحیح وی
 کتابونه دغه دلته معتبر دی
 عالمان ترینه دنیا کُنبی بنه خبر دی
 لکه څنگه چي صحیح د بخاری دے
 دغه فضل په مونږه در ب یاری دے
 مؤطاد مالک هم صحیح کتاب دے

هر يو تڪي ئي حسين دے لاجواب دے
 لوئے مقام لری صحیح ابن حبان
 د حاکم د صحیح دلتھ دے لوئے شان
 د صحیح ابن خزیمه خپل مقام دے
 نُور صحیح ابن عوانه د ماہنام دے
 د صحیح ابن سکن نه ټول خبردی
 احادیث ئي نقل کړی معتبردی

دوئم قسم

په کتاب کښي چي صحیح، ضعیف، حسن وی
 هر ضعیف د حَسَنُ حَائے کښي په بدن وی
 معتبر دغه کتاب په هر مقام دے
 دا دلیل په دې جهان د خاص او عام دے
 يو کتاب دے د سُنن ابن ابوداؤد
 لوئے کرم دے په مونږ فضل د معبود
 ترمذی شته دے کتاب هم معتبر
 نسائی کښي دے هر باب هم معتبر
 دا احمد مسند جُدالری مقام
 معتبر دې کتاب دے هر کلام

دریم قسم

چي صحیح، ضعیف، منکر سره شی جمع

مؤلف پہ دے داجر ساتی طمع
 وریات دی معتبر پہ کنبی صحیح
 قلدردان دے هر خیر پہ کنبی صحیح
 دمنکر نہ لرے لرے ساتھ خان
 کتابونہ شتہ دے ڀیر پہ دے جہان
 یو دابن ماجہ دلتہ کنبی سنن دے
 چہی مکتوب د هر منکر او د حسن دے
 دُسنند عید الرزاق هم دا صفت دے
 دُسنند ابن جریر دا حقیقت دے
 دغہ طرز دَبَزاردے دُسنند
 بل زیادات پہ دغہ لار دے دا احمد
 در نہ ہیر نشی تفسیر ابن جریر
 دغہ رنگ پہ دغہ شان دے دا تحریر
 یو مسند هم د سعید ابن منصور دے
 هر صحیح حدیث زمونہ ڀر د پارہ نور دے
 طبرانی لیکلے دے معجم کبیر
 ورسره د طبرانی معجم صغیر
 دُمعجم اوسط نہ خان ساتھ خیر
 پہ سنن دارقطنی ساتھ نظر
 غرائب نومی کتاب شتہ پہ دے باب کنبی

نور تفصیل ورلہ اُوگوره لوئے کتاب کنبی

خلورم قسم

پہ دنیا ضعیف چي خومره دی اخبار
 کتابونو کنبی چي دی پہ دغی دار
 پہ مقبول کنبی به شمیر نه شی پہ جهان
 د ضعیف سره یو خائے چي وی روان
 شته دے شته دے دیر اخبار دلته ضعیف
 کتابونه شته بیشمار دلته ضعیف
 یو دے مسند الفردوس پہ دغی لار
 یو انسان به ترینه اُونکری انکار
 بل کتاب الضعفاء د عقیلی دے
 یو کتاب هم د خطیب بغدادی دے
 پہ تاریخ بغدادی سره یادیری
 هر کله چي د تاریخ صفحه لتیری
 شته تاریخ الخلفاء پہ نوم کتاب
 د ابن عدی کامل دے ددی باب
 یو کتاب شته دنوادر الاصول
 نشته نشته احادیث پہ کنبی مقبول

پنجم قسم

پنجم هغه کتابونه په جهان دی

حدیثونہ چہی موضوع پہ کنبہی عیان دی
 دابن جوزی کتاب دے موضوعات
 پیچندے شی دلتہ کنبہی د موضوع ذات
 د طاہر نہروانی شتہ یو کتاب
 موضوعات کنبہی معتبر دے پہ ہریاب
 د صحاح ستہ بیان

شپر پہ شمیردی کتابونہ د صحاح
 خوشبوداردی تہول گلونہ د صحاح
 بخاری، مسلم سرہ ترمذی بل کرہ
 نسائی، ابوداؤد ورسرہ خیل کرہ
 ورسرہ ابن ماجہ دے بل کتاب
 داشپریم کتاب دے دلتہ پہ دے باب
 وائی بعض چہی مؤطا شپریم کتاب دے
 د مالک دغہ کتاب ڀیر لاجواب دے
 بعض شمیر کرہ دے مسند دارمی
 بنہ صحیح دے معتمد دارمی
 د صحاح ستہ مراتب

بخاری پہ مرتبہ کنبہی دے اول
 مسلم وروستو ورسے دے پہ منزل
 دریم سنن ابوداؤد دے بل کتاب

نسائی وریسے بل دے لاجواب
 وریسے دترمذی پنختم نمبر دے
 بیاشپریم ابن ماجہ دے معتبر دے
 داصحاب صحاح ستہ مذاہب
 بخارتی لوئے مجتہد اولوئے امام دے
 دصحیح ئی پہ دنیا کئی لوئے مقام دے
 بخارتی پہ اولیاؤ کئی ولی دے
 حنی وائی پہ مسلک دے شافعی دے
 دمسلم مقام دے پس لہ بخاری نہ
 تپوس اوکرہ پہ دنیا دھرولی نہ
 حنی وائی شافعی ددہ مسلک دے
 رناده سرہ دازمکہ او فلک دے
 مجتہد ورتہ یر وائی پہ جہان
 دامام مسلم دغہ دے لوئے شان
 حنبلی ابوداؤد دے پہ مذہب کئی
 شافعی ئی یادوی یر پہ عرب کئی
 ترمذی، ابن ماجہ لوئے امامان دی
 دوی پہ لارد شافعی پورہ روان دی
 دامذہب ددغی لویو علماء دے
 ہریو مونر لہ محترم پہ دی دنیا دے

تقسیم د جرح و تعدیل

تبول د جرحے دوه قسمونه په دنیادی
 لکه څنگ چي د تعدیل سره ادا دی
 چي د جرحے او تعدیل موجود سبب وی
 دا به جرحه مفسره د مذهب وی
 دا تعدیل به مفسر هم د دنیاوی
 چي سبب د عدالت په کښي ادا وی
 چي سبب د جرحے نه لری دنیا کښي
 دا به جرحه وی مبهمه په وینا کښي
 چي سبب د عدالت نه شی بیان
 په مبهم تعدیل یادیری په جهان
 د جرح او د تعدیل د قبولیت

او د نه قبولیت اسباب

که تعدیل وی یا وی جرحه مفسره
 د تعدیل سره ده جرحه معتبره
 که وی جرحه په دنیا دلته مبهمه
 نه ده نه ده دغه جرحه محترمه
 د دې جرحے نشته نشته اعتبار
 هر عالم دانا کوی ترینه انکار
 که تعدیل چرته مبهم د دې جهان وی

معتبر بہ دتعدیل دغہ بیان وی
 غنی وائی معتبر نہ دے تعدیل
 چہ ترخو ورسره نہ وی تول تفصیل
 دجرحے او تعدیل دقبولیت
 دپارہ شرطونہ

خوک چہ غواری پہ دنیا دلته کبھی جرح
 غواری دلته چہ پہ چا دلته کبھی جرح
 یاد عدل گواہی ورکول غواری
 یاد دہ فکرد پارہ دلته زاری
 ورلہ دلته ضروری دی خہ شرطونہ
 لازمہ دی دہ پارہ دا کارونہ
 یو (1) دجرحے پہ اسبابو بنہ خبروی
 پہ تعدیل کبھی ئی اسبابو تہ نظرووی
 بنہ دعلم وی خاوند دغہ انسان
 ددروغونہ وی لرے پہ جہان
 پرہیزگارہ متقی دغہ بشرووی
 اعتدال سرہ پہ لارہ برابروی
 تعصب نہ لری زرہ کبھی دا انسان
 بنہ سوجہ وی پہ دنیا کبھی مسلمان
 دمقبول جرحے دپارہ دی شرطونہ

لازمی دی هر بشر له دا کارونه
 داشرطونه په تعدیل کنی هم لازم دی
 لکه څنگ چي ټول په جرحه کنی قائم دی
 مُتَعَنَتٌ مَحْدَثِیْنُ

ځنی شته متعننت محدثین
 نقل کړی عالمانو صالحین
 یو ابن جوزی په نوم سره یاد کړی
 بل عمرو بن بدر دے بیان کړی
 دغه د پراه مثالونه ساته یاد
 عمارت د مثالونو کړه آباد
 په جرحه کنی ځنی مُتَشَدَّدَةٌ مَحْدَثِیْنُ

چي څوک ووځی کله جرحه کنی د حده
 ورتنه وائی محدث متشده
 لاندې ذکر عالمان متشدد دی
 دوی وتلے په دنیا کنی د خپل حد دی
 نسائی سره یحییٰ بن معین دے
 بل ابو حاتم د دوی سره قرین دے
 د یحییٰ قطان سره ابن قطان دے
 په دې ډله کنی شامل ابن حبان دے
 د ابو څو دی مثالونه په دې باب کنی

نور لیدے شی مثالونہ غت کتاب کنبی

پہ جرح کنبی خنی متعصبہ محدثین

بعضی شتہ متعصب مُحدثین

چی دوی دی پہ تعصب بانڈی مئین

دار قُطنی دے محدث ددغی دار

بل خطیب بغدادی دے پہ دی لار

شتہ دے ڀیر پہ دغی باب کنبی مثالونہ

ورلہ گورہ نور کتاب کنبی مثالونہ

پہ جرح کنبی د تعارض صورتونہ

تول خلور (4) صورتہ شتہ دے پہ جہان

چی تعدیل او جرحہ جور شی دشمنان

(1) مُبہم جرحہ او تعدیل چی شی مُبہم

پہ دی وخت کنبی معتبر دے تعدیل سم

(2) کة تعدیل وی مفسر، جرحہ مبہمہ

اعتبار د جرحہ نشتہ، دہ تور تمہ

(3) کة وی جرحہ مفسر، مبہم تعدیل

معتبرہ دہ دا جرحہ د تفصیل

(4) کة تعدیل سرہ شی جرحہ مُفسرہ

پہ دی خائے کنبی شمیر کرہ جرحہ معتبرہ

★★★★★★

خاتمه

لازمی دال لہ نوم دے انتھا کنبی
لکہ خنگ چي دے لازم پہ ابتدا کنبی
دال لہ ددغی نوم پہ برکت
هر طرف تہ دے شور شوے ہدایت
هریو کور کنبی رنا گانے د اسلام دی
رنا گانے هر طرف تہ گام پہ گام دی
دا کتاب شولو تمام پہ بنہ صورت
پوره شولو طول کلام پہ بنہ صورت
پہ اخر کنبی پہ نبی ﷺ باندي درود
چي محبوب دے پہ جہان کنبی دود
ورسره زہ سلام وایم پہ نبی ﷺ
مقتداد دے ددنیاد هرولی
پہ اصحابو د نبی ﷺ دی وی سلام
دا سلام دے سحر سرہ ماہنام
ورسره دے سلام ونہ وی پہ ال
رب ورکړے لوئے مقام حُسن وجمال
کرہ قبول دغہ عمل مي د جہان
لاس نیولے احمد غواری د مردان

تمت بحمد الله تعالى ويتوفيقه رونا تقييل منا لك انت السميع العليم وتب علينا انك انت
التواب الرحيم وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله واصحابه واهل بيته اجمعين

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**